

1890-08-27

AFSENDER

Jens Ferdinand Willumsen

MODTAGER

Johan Rohde

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Sprog:

Dansk

Afsendersted:

Hvidovre (Danmark)

Omtalte personer:

Pieter de Hooch

Frans Hals

Henri Leys

Christophe Plantin

Peter Paul Rubens

Agnes Slott-Møller

Harald Slott-Møller

Jan Steen

Corfitz Ulfeldt

Rembrandt van Rijn

Rogier van der Weyden

Juliette Willumsen

Arkivplacering:

Tilg. 392, Håndskriftsamlingen, Det

Kgl. Bibliotek.

DOKUMENTINDHOLD

Willumsen er hjemme i København. Hjemrejsen gik over Belgien og Holland. Han beskriver de byer og museer, han har besøgt på turen, samt de kunstværker, han har set.

TRANSSKRIFTION

Friheden Onsdag d 27 August 1890.

Kjære Rohde.

De maa altsaa slet ikke have været i Kjøbenhavn siden at jeg ikke fik talt med Dem, jeg havde glædet mig til at skulde have truffet Dem., nu er der desstoværre ingen Udsigter dertil ; vi rejser nemlig ikke hjem over Hamburg; men over Berlin, Dresden, Köln, der er en Rundrejse Billet paa 60 Dage som vi har Udturen gik gennem Holland og Belgien, vi maa altsaa have løbet forbi hinanden et eller andet Sted i Frankrig, for jeg læste Deres Navn i en Navnebog i den Stengrachske Samling i Haag., maaske vi begge var i Paris samme Dag, Lørdagen d 26 August, det var en Travl Dag, at komme om Morgen ind fra Bretagne og faa ordnet alt til at rejse hjem til Danmark samme Aften.

Vejen gik over Bruxelles, Antwerpen, Rotterdam, Haag, Scheweningen, Haarlem, Zantwort, Blumenthal,

Amsterdam. I Bruxelles var Museet lukket i Anledning af et stor Optog i Middelalderlige Coustumer, som brugte hele Eftermiddagen til at vandre rundt om Byen -; det var os meget morsomt at betragte den, Omhyggelighed hvormed det var sat i Scene, lige ned til Trompeternes Musik og som jeg var den ikke mindst taknemmelige Klapper for at opnaa en Da Capo, jeg var adgsaa paa Wiertz Samling, men der var jeg ikke slet saa begjeistret, at Folk i vore Dage lader sig bedrage ved fede Ord og stort Flesk er mig ubegribeligt, de oprettete Staats museum af slig en Bunke Skidt, hvorledes er der saa noget Haab for os smaa Synthetister! Manneken-Pis var pyntet ud med Generalhat og højskaftede Støvler og Sabel, og forstore Hjorteskindshandsker, det ser skrækkeligt ud naturligtvis; men er inderligt grinagtigt, og unge Piger, Koner og Mænd morede sig i Forening over den Straale som

tusinder fra Arilds Tid har tænkt, men manglet Dristighed til at anvende som Springvand. I Antwerpen var vi lige saa heldige med at faa Malerisamlingen at se, den er jo som de véd , ved at flytte over i nyer Lokaler; men saa fik se en af de morsomste Ting, paa hele Rejsen, Plantin's Boktrykkeri, det hører vist til Sjældenhed i Verden at finde en Bygning med sit Boghave i saa fuldstændig en Stand som om det var forladt igaar; det har mere end Interesse blot for Historiske Muldvarper,

det er en Nydelse at betragte et Stykke gammelt Kultur, staa som en Grundpille for vor nuværende Tid. Saa husker jeg Domkirken der, særlig en Masse grønne Rullegardiner, som skjulte for de troende, Øjne de Billeder som skulde stemme dem til Andagt, selv om jeg personlig ikke syntes om et eneste af de grimme Rubenser der hang der, saa troer jeg nok at de ser bedre ud end de grønne Rullegardiner. ; er dette ikke en Factor til at dræbe Troen paa Kirken

eller det er vel omvendt at Kirken er bleven et Museum paa Grund af den iforvejen døde Tro. Efterat engang at have set den Bunke af Skidt som Rubens har hængende i Louvre, og efterat have faaet fornyet Mistroen paa ham i hans Mesterværk "Korsnedtagelse" saa har intet Værk som jeg senere saa af ham, kunde hæve hans faldne Stjerne, dog stop lidt, vi har vist begge to i Madrid set en 5-6 gode af Rubens, for dem vil jeg slaaes paa Næverne for at han var et Geni. Der var i Antvers et forfærdeligt daarligt "oldnordisk Museum" som hed "Heen". Har De set de udmærkede Decorations Malerier af Leys 1864-69 i Hotel de Ville. Rotterdam interesserede mig nærmest som By, det er Hollands mest karakteristiske By, de mange Kanaler, med uendelige Masser af Skibe, som med deres ferniserede Master og Skrog, kaster farvet Liv omkring sig. Museet var daarligt meget daarligt endogsaa, men det er dog tilsidst en ulige større Nydelse at betragte saa prægtig en By, det kripede i En, for Billederne væltede sig i hverandere.

Ellers overrasker Hollands Byer ikke En; vor Danmark er i de sidste 300 Aar bleven opbygget og ombygget af Hollandske Bygmestre alt hvad vi har af Bygninger, som fremkalder Storhed i os ved at se at Danmark ejer slige Mesterværker i BygningsKunst, er altsammen gjort af Hollænderne, den gamle Hollandske Kultur har sat sit Mærke paa os dengang, det gik saa vidt at det var Hollændere som kom os til Hjælp 1656 og de to Landflygtige Ulfeldt og J.T.Heiberg drog til Holland for der at leve i bedre Tilstande end hjemme. Derfor naar vi se Haag og Haarlem, saa kunde vi ligesaa tro vi stod i Kallundborg og Korsør eller Roskilde. saa meget er dertilfælles Bæfechers henrivende Blomsterhaver ved Haarlem, har vi før set hos Pastor emeritas i Villakvarteret ved Kjøbenhavn. den By af gamle Dyvekes Gaarde, som man i Fantasiens har tænkt at se, eksisterer ikke,; Jødekvarteret i Amsterdam, med sine to dejlige gamle Kirketaarne, undtagen. Petri Kirketaarn som jeg altid

har været saa glad for medens jeg var i Kjøbenhavn, og som jeg har søgt at faa med paa mine to side Gravurer, det blev saa tamt da jeg igjen saa det, heller ikke det, heller ikke det;

Amsterdam og Rotterdam bliver dog de to Byer som jeg, naar jeg tænker

tilbage har Glæde af at have set, de staar for mig som karaterfulde Byer i den Kjæde af Byer som jeg allerede har set fra Spaniens Sydspids til - Hamborg.

Amsterdam kan være stolt af det fortrinlige Museum som de ejer, Billederne hænge i et udmærket Lys og den er ophængt saa man kan overskue den i sin Helhed. Naar jeg skal nævne de Navne som for mig, efter denne Hollandske Rejse, er komme til at staa for mig med en tilsyneladende livsvarig Glans, saa vil jeg begynde med ham som har virket dybest paa mig Frans Hals, Portrætterne af ham og hans Kone er den stærkeste Udtryksform for levende Liv, som gammel

Kunst har presteret, hans To "Regenter" -" og "Regentinder af Hospitalet for Gamle" som han malede da han var 80 Aar, er de genialeste Værker af hollandsk Kunst, jeg ved ikke Ord stærke nok til at udtrykke min Begjæstring om Frans Hals, han fylder saa meget større i min Bevidsthed som jeg har kun set et forfejlet Billede (et af Skyttegilderne) af ham. Hans Skyttegilde Nr 73 (un repas d'officiers des coulevrinier de St-Adrien) foretrækker jeg fremfor nogen af de andre, hans første .71 derefter.

Rembrandt staar ikke saa højt for mig, som han maaske burde, jeg har set alfor mange mislykkede Billeder af ham, hans Anatomiscene i Haag, hans Nattevagt og flere mindre sætter jeg mere eller mindre ned i den sorte Tønde Anatomien er er i allerhøjeste grad fad, den Suppe er kogt paa en Pølsepind, hans Nattevagt er den bare Composition, Rammen skal fyldes med Figurer derfor er der taget en Trappe med for at motivere at Folk flyver omkring i alle Retninger i Luften, med umotiverede Bevægel-

ser som skal forestille Liv, og inderst inde ikke er det, dennes søgte Lysvirkning tilgiver jeg aldrig. Lad os beundre hans anden Anatomiscene i Amsterdam, det de ved nok, som der er brændt en Trediedel af, han malte det i sine sidste Leveaar, han er deri næsten naaet op til den moderneste Malerkunst, i Frihed, det er mærkeligt at se at disse to dygtige Malere, Fr. Hals og Rembrandt begge malede bedre og bedre og allerbedst lige ved deres Død, jeg kan ikke frigjøre mig fra den Tanke, der stadig vælter ind paa mig, at de store Mænd altid har været og er en Slags Tidsmaalere for Menneskeslægtens Bestaaen, saaledes at de i de allerførste Tider (i Oldtiden) vare gamle naar de stod for Folket som lysende Exempler i en Alder af 75-80 Aar, i Renaisancen ved de 50-60 Aar og for vor Tid ved omtrent 35-40-45 det vil altsaa se ud som om man i vor Tid havde tilbagelagt Halvdelen af Menneskehedens Tilværelse, Menneskene vil existere ligesaa længe som de har existeret. ; men der kan naturligvis sættes mange Indvendinger op mod den; men som sagt den vælter altid ind paa mig. Rembrandts "la Fiancé juive", 1662 staar ogsaa for min

Erindring, saa tydelig som paa Galleriet, bedre Forsvar kan jeg ikke give, samtidig med at jeg forsikrer Dem min Beundring for det, ogsaa "les Syndics des drapiers (1661) skal jeg være villig til forsvare En anden stor Maler "Jan Steen" vandt mit Hjærte fuldtud, hans Mesterværk "Som de gamle sjunge, pibe de unge" er Garsonligheden selv, Gemytligheden og Elskværdigheden. disse tre er Guderne i den gamle Hollandske Skole, og alt andet er Vandet, og flovt. Selvfølgelig er Pietir de Hoagh, van Meer o.fl. gode; men deres Øje har kun været en god sleben Fotograflinse, deres Hjørne har ikke spillet den Rolle som et Kunstværk bliver et Produkt af. I Haag var der et Billede af Roger van der Weyden, et saa stærkt Skønhedsslag har jeg endnu aldrig faaet af gammel Kunst, det var Nedtagelsen af Korset, den stivkolde Kristus mod det hvide Ligklæde, (aa Herregud, jeg kommer til at tænke paa Rubens Nedtagelse i Antwerpen.) det hører forresten til den Slags Billeder som ikke fotograferes, for det kan ikke betale sig. Se det er det som har glædet mig i Holland og som, jeg vil haabe, vil sætte Spor i min Udvikling, to dejlige Byer og ti dejlige Malerier. Nu glæder jeg mig til Hjemrejsen over Berlin og Dresden der kan jeg vel lægge ti til, og saa i Paris, skal Arbejdet fortsættes, jeg føler mig i mit Paradis der, og kommer rimeligvis aldrig hjem for andet end paa Besøg. Desværre, jeg vilde gjerne, komme at besøge Dem, og Slott-Møllers; men som de vil forstaa bliver det en lang og kostbar Rejse for mig, modtag nu disse Par, som en lille Erstatning, jeg vil saa vente og haabe at De ikke denne Gang som sidste, snyder mig for et filosofisk Brev., Mange Hilsener fra min Kone og fra mig til Dem, og Slott-Møllers hvis De ser dem, selvfølgelig staar jeg endnu fast ved mit Ønske om "Folk gaar til Kirke"¹ jeg er overbevist om at de er for Beskeden.

Deres
J. F. Willumsen
Friheden
pr Hvidovre
ved Kjøbenhavn.

¹ Willumsen refererer evt. til Rohdes maleri:
Søndag ved Karup Kirke (1889)
Olie på lærred, 52.5 x 60.5 cm.
Randers Kunstmuseum, inv. nr. 0284

OMTALTE VÆRKER

- Jérôme Duquesnoy: *Manneken Pis* (1619) bronze, Bruxelles Peter Paul Rubens: *Korsnedtagelsen* (1612-14) olie på lærred, 420.5x320 cm. omkirken i Antwerpen Frans Hals: *Regenter af de gamle mænds fattigstiftelse* (1664) olie på lærred, 172,3 x 256 cm. Frans Hals Museum Frans Hals: *Regentinder af de gamle mænds fattigstiftelse* (1664) olie på lærred, 170.5 x 249.5 cm. Frans Hals Museum Rembrandt van Rijn: *Dr. Nicolaes Tulps anatomi-lektion* (1632) olie på lærred, 216.5 x 169.5 cm. auritshuis, inv. 146 (k/IC5Z) Rembrandt van Rijn: *Dr. Jan Deijmans anatomi-forelæsning* (1656) olie på lærred, 100 cm x 134 cm. useum Amsterdam, inv.nr. SA 7394 Rembrandt van Rijn: *Nattevagten* (1642) olie på lærred, 379.5 x 453.5 cm. jksmuseum, inv.nr: SK-C-5 (k/63AG) Rembrandt van Rijn: *Den jødiske brud* (ca.1665-1669) olie på lærred, 121.5 x 166.5 cm. jksmuseum, inv. nr. SK-C-216 (k/l40t) Rembrandt van Rijn: *Klædemagerlaugets prøveudvalgsmedlemmer* (1662) olie på lærred, 191.5 x 279 cm. jksmuseum, inv. nr. SK-C-6 (k/vg0X) Jan Steen: *Soo voer gesongen, soo na gepepen* (1668-1670) olie på lærred, 133.7 x 162.5 cm. auritshuis, inv. nr. 742 (k/bblb) Rogier van der Weyden: *Nedtagelsen af Korset* (ca. 1660-1664?) olie på træ, 80.6x130.1 cm. auritshuis, inv. 264 (k/22ir)

Frihedens Torsdag d. 27 August 1890.

Kjære Kone.

De maa altsaa olet ikke have været i
København, siden at jeg ikke fik talt
med Dem, jeg havde glædet mig til at skulde
have truffet Dem, nu er der desstoværre
ingen Udsigt dertil; vi rejser nemlig
ikke hjem over Hamburg, men over Berlin,
Dresden, Köln, der er en Rundrejses Billet
paa 60 Dage som vi har Udturen gik gjennem
nem Holland og Belgien, vi maa altsaa
have løbet forbi hinanden et eller andet
Sted i Frankrig, for jeg læste Deres Navn
i en Navnebog; det Hengraabske Samling
i Haag, maaske vi begge var i Paris samme
Dag, Lørdagen d. 26 August, det var en
 travl Dag, at komme om Morgenen ind
fra Bretagne og gaa ordnet alt til at rejse
hjem til Danmark samme Aften.

Vejen gik over Bruxelles, Antwerpen,
den Rotterdam, Haag, Scheveningen,
Haarlem, Lantworf, Blumenthal,

Amsterdam. I Bruxelles var Musæet
lukket i Anledning af et stor Optog;
midtaldenlige Costumer, som brugte
hele Eftermiddagen til at vandre rundt
om Byen; det var os meget morsomt
at betragte den Omhyggelighed hvormed
det var sat i Scene, lige ned til Trom-
peternes Musik og som jeg var den ikke
mindst taknemmelige Klapper for at opmaa-
re da capo, jeg ^{var} ogsaa paa Wierts
Samling, men der var jeg ikke slet saa
begjæret, at Folk i vore Dage lader
sig betrage ved fede Ord og ^{stort} ~~godt~~ Færd
er mig ubegribeligt, de oprettede Staats-
museum af sliq en Bunke Skidt, hvor-
ledes er det saa noget Haab for os smaa
Synthetister! Mænken-Tis var pyntet
med mere Generalkat og højstæfende Stælle og
Sabel, og forstore Hjorteskind hængtes, det
er skrækkeligt og naturligt; men er indet-
ligt grimsket, og unge Piger, Kone og Mænd
morede sig i Forening over den Skade som

husinder fra Aarheds Tid af har tænkt, men
manglet fristighed til at anvende som Spring
vand. I Antwerpen var vi lige saa heldige
med at se Malerisamlungen at se, den er
jo som de vest, ved at flytte over i nye
Lokaler; men saa fik vi en af de morsom-
ste Ting, paa hele Rejsen Plantin's Bogentryk-
eri, det hører vist til Sjældenhed i Verden
at finde en Bygning med ^{et} Boghaver i saa
fuldstændig en Stand som om det var for-
læst igaa; det har mere end Interesse blot
for Historiske Mulvarper, det er en Mycelie
at betragte et Stykke gammelt Kultur, staa
som en Grundpille for vor nuværende Tid.
Saa husker jeg Domkirken der, særlig
en Masse grønne Rullegartener, som spillede
for de træende, ~~andagts~~ Gjene, de Billeder
som ~~f~~ skulde stemme dem til Andagt,
^{sels} om jeg personlig ikke ~~der~~ syntes om et
eneste af de grønne Rullegartener, der hang
der, saa troes jeg nok at ~~jeg vil~~ ^{de} ~~staa~~ ^{de} ~~se~~
bedre ud end de grønne Rullegartener.
er dette ikke en Factor til at dræbe ^{Troens paa} Kirken.

eller ~~at er vel~~ ^{at er vel} omvendt at Kirken er bleven
et Museum paa Grund af den iforvejen
døde Tro. Efterat engang at have set den
Bunke af Billedt som Rubens har hængende;
Louvre og efterat have faaet fornyet Mistrøen
paa ham i hans Mesterværk „Korsnedtegelse“
Saa har intet Værk ~~af ham~~ som jeg senere saa
~~hans~~ ham, kunne ~~at~~ have hans faldne Hjerne
dog stop lidt vi har vist begge to i Madrid set
en 5-6 gode ~~Malerier~~ ^{Malerier} af Rubens, for dem vil
jeg slaaes paa Hæverne for at han var et Geni.
Der var i Antwerpen et forfærdeligt daarligheds
dansk Museum som hed „Heem“. Har de
set de udmærkede Decorations Malerier af Reys
1864-69 i Hotel de ville. Rotterdam interres-
serede mig nærmest som By, det er Hollands
mest karakteristiske By, de mange Kanaler,
med uendelige Masser af Skibe, som medførte
deres ferniserede Master og Skrog, kaster sig
omkring sig. Museet var daarligheds meget
daarligheds endogaa, men det er dog tilnærmest
en ulig stor Nydelse at betragte saa
mægtig en By, det trippende i en, for Billeder
= ne veltede sig i ~~Antwerpen~~ ^{Antwerpen}.

Ellers overrasker Hollands Byer ikke En; vor Danmark er ide sidste 300 Aar ~~bleven~~ opbygget og ombygget af Hollandske Bygmestre alt hvad vi har af Bygninger, som fremkalder Stoltshed i os ved at se at Danmark ejer slige Mesterværker i Bygningskunst, er altsammen gjort af Hollænderne, den gamle Hollandske Kultur ~~helt~~ sit Markke paa os dengang, det gik saa vidt at ~~Hollænderne~~ ^{de var} kom kom os til Hjælp 1656 og de to Lande flygtige Hefeldt og J. T. Hejberg drog til Holland for der at leve i bedre Tilstand end hjemme. Derfor naar vi se Haag og Haarlem, saa kunde vi ligesaa tro vi stod i Kallundborg og Korsør eller Roskilde. Saa meget er dertilfaldes ~~de~~ ^{Befolkning} henrivende Blomstehaver ved Haarlem, har vi for set ~~fra~~ ^{for} Pastor emeritus i Villakvarteret ved Kjøbenhavn. den ~~gamle~~ By af gamle Dyvkes Gaarde, som man i Fantasien har tænkt at se, existerer ikke, i ~~Kjøb~~ ^{Kirke} kvarteret i Amsterdam, med sine to ~~gamle~~ ^{hollandske} Kirkeetaarne undtagen. Petri Kirkeetaarn som jeg altid

har været saa glad for medens jeg var
i Kjøbenhavn, og som jeg har søgt at
faa med paa mine to side Gravure, det
blev saa taunt da jeg igjen saa det,
heller ikke det, heller ikke det;
Amsterdam og Rotterdam bliver dog de
to Byer som ~~mig~~, naar jeg tænker tilbage
har Glæde af at have set de staa for
mig som karakterfulde Byer i den Gade
af Byer som jeg allerede har set fra
Spaniens Sydopids til - Hamborg.

Amsterdam kan være stolt af det fortrinlige
Museum som de ejer, Billederne hænge
i et udmærket lys og den er opbygget
saa man kan overskue den i ^{sin} Helhed,
naar jeg skal nævne de Navne som for
mig, efter denne Hollandske Rejse, er komne
til at staa for ^{mig} med en tilsyneladende livs-
varig Glans, saa vil jeg begynde med
ham som har virket dybest paa mig Frans
Hals, Portrætterne af ham og hans Kone er den
største Udfyrsform for levende Liv, som gammel

Kunst har presteret, hans ^{To} "Regenter" og
Regentinder af Hospitallet for Gamle som han
malte da han var 80 Aar, er de ~~de~~ genialste
Værker af hollandsk Kunst; jeg ved ikke
ord ^{noget} stærkt nok til at udtrykke min Begjæstning
om Frans Hals, & han fylder saameget større
i min Bevidsthed som jeg har kun set et
forfjælet Billede ^{et af skyttevæbnet} af ham. Hans skyttevæbne
Nr 73 (un repas d'officiers des eoulevriniers de
St-Adrien) foretrækker jeg fremfor nogen af de
andre, hans første. 7) derefter Rembrandt
staar ikke saa højt for mig, som han maa-
ske burde, jeg har set alfor mange mislyk-
te Billeder af ham, hans Anatomiscene:
Laag, hans Nattevagt og flere mindre sætter
jeg mere eller mindre ned; den sorte Tunde
Anatomien er i allerhøjeste grad faldt, den
Lippe er koget paa en Polsepind, hans Nattevagt
er den bare Composition, Rammen skal fyldes
med Figures derfor er der taget en Trappe med
for at motivere at Folk flyver omkring i
alle Retninger i Luften, med umotiverede Bevægel-

der som skal forestille Liv, og inderst inde
ikke er det, dennes søgte Lysvirkning følger
jeg aldrig. Lad os benytte hans anden
Anatomiscens i Amstedens, det de ved
nok, som det er brændt en Trediedel af, han
malte det i sine sidste Leveaar, han er blei næsten
naaet op til den moderneste Malerkunst
i Frihed, det er mærkeligt at se at disse
to dygtige Malere, Fr. Hals og Rembrandt begge
malede bedre og bedre og allerbedst lige ved
deres Død, jeg kan ~~endnu~~ ikke frigjøre
mig fra den Tanke, der stadig veller ind
paa mig, at ~~de~~ ^{de} store Mænd altid
har været og er et Slags Tidsmale for
Menneskets ~~Udvikling~~ ^{Bestaaen} Standpunkt, saa-
ledes at de allerførste Tider (i Oldtiden)
vare gamle naar de stod for Folket som levende
Exemplar i en ^{alder af} 75-80 Aar, i Renaissance var de
50-60 Aar og for vor Tid ved omtrent 35-40 ^{det vil} Aar
altsaa se ud som om man i vor Tid havde tilbagelagt
man stille ~~denne forhistoriske Maalest~~ ^{denne forhistoriske Maalest} paa
halv delen af Mennesketidens Tilværelse, Menneskene
vilket Standpunkt vi nu er i, eller hvor langt
vi eksistere ligesaa længe som de har eksisteret.
der har tilbage at ~~bevise sig~~ ^{bevise sig}, saa er vi lige
paa Halvvejen; men der kan naturligvis

sætter mange Indvendinge op mod dem; men
som sagt den valter altid ind paa mig.

Rembrandts "la Fiancé juive" 1662 staa
ogsaa for min Brindring, saa tydelig som paa
Galleriet, bedre Forvarer kan jeg ikke give, samt lig
med at jeg forsikrer dem min Brindring for det, ogsaa
"les Syndics des drapiers (1661)". skal jeg ^{best. villigt} forsvare

En anden stor Male "Jan Steen" vandt
mit Hjerte fuldstændig, hans Mesterværk ~~maa~~
som de gamle "junge, ribe de unge". er Person
lighed selv, Genmætheden og Skønheden.
desse tre er Guderne i den gamle Hollandske
Skole, og alt andet er Vandet, og floot.

selvfølgelig er Pieter de Hooch, van Mees o.fl.
gode; men desse Oje har kun været et godt
gleben Fotograflinse, deres Ojer har ikke
spillet den Rolle som et Kunstværk bliver
et Produkt af. J. Haag var det et ^{saa stærkt}
Billede af Rogier van der Weyden, et Skøn-
hedsslag har jeg endnu aldrig faaet af gammel
Kunst, det var Medtagelse af Korset, den

stirkolde Kristus mod det hvide ^{Ligbladet} (aa Hemeget,
jeg kommer til at tænke paa Rubens ^{forresten} (Antwerpen.) det hører til den Slags Billeder
som ikke fotografieres, for det kan ikke betale
sig.

Ja det er det som har glædet mig
i Holland, og som, jeg vil haabe, vil sætte
spor i min udvikling, to dejlige Byer og
to dejlige Malerier.

Nu glæder jeg mig til Hjemrejsen over Berlin
og Dresden det kan jeg vel lægge ti til, og saa
i Paris, skal Arbejdet fortsættes, jeg føler mig
i mit Paradies der, og kommer rimeligvis aldrig
hjem for andet end paa Besøg.

Desværre, jeg vilde gjerne, komme at besøge
Dem, og Stett-Möllers; men som de vil
forstaa bliver det en lang og kostbar Rejse
for mig, mottag nu disse Far, som en lille
Erstatning, jeg vil saa vente og haabe at
de ikke denne Gang som sidste, snyder
mig for et filosofisk Brev. Mange

Hilsener fra min kone og fra mig
til Dem og Skott. Möllers hvis De
ser dem, selvfølgelig staaer jeg endnu
fast ved mit Ord om "Folk gaa til
Kirke" jeg er overbevist om at de er for
bestemt.

Deres

J. F. Willumsen.

Friheden

pr Levinsoe

ved Kjöbenhavn.